

## Vestfold Historic Ultra Trail

### Historiske steder og andre steder avmerka i løypebeskrivelsen

v. 20230608

Sted	Beskrivelse
Bergstigen	Den gamle hovedveien mellom Sande og Hof før veien over Hanekleiva ble bygget i 1880-årene. Før telefonforbindelse ble anlagt i 1892 fikk smågutter 25 øre turen for å springe med telegrammer mellom Eidsfos Værk og filialen i Sande. Telefonlinja var i drift helt til 1962.
Brånafjell	Brånafjell 398,9 MOH, høyeste punktet i nye Sandefjord kommune fra 1.1.2017, tidligere i Andebu kommune.
Eidsfoss	Historisk er industristedet Eidsfoss i stor grad synonymt med Eidsfos Jernverk, grunnlagt 9. mars 1697 av Caspar Herman Hausmann etter avtale med Gustav Wilhelm von Wedel, eier av Jarlsberg Grevskap. Fallet på 17 meter fra Bergsvannet - Eidsfossen - ble utnyttet til å drive maskiner. Driften krevde betydelig transport, både av trekull til smelting og av malm, og også til frakt av ferdige produkter. Malmen kom bl.a. med skip fra Arendal til Sande og ble frakta med hest og slede over Bergstigen. Dampbåten Statshauptmand Schwartz trafikerte Eikeren til Vestfossen, og i 1901 kom Tønsberg-Eidsfossbanen som inntil 1938 lettet transporten betydelig. Selve jernverket ble lagt ned i 1884, mens ovnsstøperiet var i drift til 1961. Lokale ildsjeler redda på slutten av 70-tallet arbeiderboligene i Bråtagata fra riving, disse utgjør nå sammen med store deler av verket og Eidsfoss Hovedgård en del av Vestfoldmuseene, og står som et minne om viktig kapittel i norsk industrihistorie. ( <a href="http://digitaltmuseum.no">digitaltmuseum.no</a> )
Eidsfoss Stridsanlegg	Anlegget ble ferdigstilt så seint som 1995, dvs flere år etter den kalde krigens slutt. Det utgjorde i likhet med anlegget i Hanekleiva en del av Hillestad-defileet, som var et ledd i en forsvarslinje som skulle stoppe/forsinke fienden ved en eventuell invasjon i Vestfold. Bevæpning: 2 stillinger for 84mm RFK, 10 skyteskår for MG3, 8 GL10-luker for 84mm RFK eller MG3 ( <a href="http://www.kak.net">www.kak.net</a> / Espen Kristoffersen)
Finneplassen	Gammel boplass, bebodd av finner som slo seg ned her. Forlenget fraflytta, uthuset har ila det siste tiåret rast sammen.
Hajern	Mesteparten av Hajern 410 MOH ligger i Kongsberg kommune i Viken, men en liten bit ligger i Holmestrand kommune. Vannet er regulert med en reguleringshøyde på 4,8 meter. Vannet ledes i tunnel til Øksne, og videre til Hakavika kraftstasjon ved Eikeren.
Hanekleiva stridsanlegg	Anlegget ble ferdigstilt siste halvdel av 80-tallet. Det er en del av Hillestad-defileet som igjen er en del av Njordlinjen. Stillingene skulle fungere som sperrestillinger mot tropper som rykket frem nordover fra Vestfold, og og ble i forsvaret kalt "Jervehi" Bevæpning: 2 x 2 RFK 84 mm, 1 x 20 mm lett luftvernkanon, NM 45 samt et antall MG-3. Bemanning: med 18 – 24 mann fordelt på 2 RFK lag, 1 LA lag, 4 MG lag, vaktlag og befal. Disse anleggene ble i forsvaret kalt for «Jervehi». Ramponert og plyndra av uvedkommende på 200-tallet, seinere overtatt, sikra og rusta opp av forsvarsentusiaster. ( <a href="http://www.kak.net">www.kak.net</a> )
Heierstadsetra	Her lå det ei seter som tilhørte gården Heierstad. De hadde ikke egen seterskog, og setra derfor på grunn leid av Eidsfos Verk. Til setra var det langt og bratt, og de fulgte antakelig den gamle seterveien fra Vassbånn via Jordbærbånn og rett opp derfra. Når buedeiene trengte hjelp fra bygda gikk de ut på fjellet kalt "Tutærn" og blåste i horn for å signalisere.
Holmestrand-Vittingfosbanen	Banen ble åpnet 30. september 1902 og medførte en stor forbedring for tresliperiet i Hvitvingfoss som produserte tremasse som måtte transporteres ut for utskipping. For persontrafikken var det også en revolusjon i en tid da hest eller apostlenes hester var alternativene. Banen brukte 90 minutter på den 31km lange strekningen, som mellom Kronlia og Hof delte trase med Tønsberg-Eidsfossbanen. Traseen er lagt i så lange og slake kurver som mulig for å redusere stigningen, men likevel klarte ikke lokomotivene å dra fulle tog opp fra Hvitvingfoss. Løsningen ble å kippe godsvogner fra Hvitvingfoss til Mossåsen på natta, og på morgenen gikk lokomotivet med personvogner fra Hvitvingfoss og kobla på resten av settet på Mossåsen. Pga automobilens fremtog på 1920-tallet gikk banen økonomisk stadig dårligere, og ble lagt ned i 1928.
Hvitvingen	Høyeste punktet i gamle Holmestrand kommune, 404 MOH. Televerket satte ca 1960 opp masta her, med sin synlighet fra nær sagt alle retninger er dette et sentralt punkt for radiokommunikasjon av mange slag. Sør for masta står et utsiktstårn med DNT-kasse, utsikten er imponerende, man ser på klare dager feks Holmenkollen og Færder for å nevne noe.
Kabretta	Standsmessig jaktstøtt bygget i 1890-årene av eierne Schwartz på Eidsfos Verk, 8 sengeplasser og servise til 12. Schwartz tok sine venner og forbindelser opp på toppen, det ble anlagt ridevei opp og bord og stoler ble anbrakt der oppe. Kokke med kurv og hvitt forkle fulgte med opp med mange godsaker. På toppen skulle man nyte både god mat og god utsikt. (Hof historielag)
Malmveien	Malmen til Nikkerud gruver ved Konnerud ble overtatt av Eidsfoss Verk i 1697, og transporten av malm foregikk med hest og slede (med opptil 1 tonn malm) over skauen til ned til Thorrud ved Eikeren. Når Eikeren var islagt ble denne brukt, ellers gikk transporten til jernverket sydover langs Eikeren, over Hovet og ned til Vassbånn ved Bergsvannet.
Merkedammen	Merkedammen 374 MOH er et vann i Aulivassdraget som renner ut i Tønsbergfjorden. Vannet er fra gammelt av regulert med demning, antakelig for både tømmerfløting og drift av sager og møller.
Milorg D-15 slipplass "Lind"	Natt til 13. september 1944 droppa oberst Bernt Balchen med sin Dakota (DC-3) 12 containere med våpen og sabotasjemateriell rett vest for Tolvmannsmyr. Slippstedet fikk navnet "Lind" og materiellet ble tatt imot og plukka opp av Milorg D-15 (Vestfold). ("På Tur i Vestfold", Erlend Larsen)
Montebello	Utsiktspunkt rett opp for Kabretta. Opprinnelig het toppen Kikkut, men den ble etter hvert kalt Montebello av eierne Schwartz på Eidsfos Verk. Det italienske navnet klang litt bedre i de kondisjonertes ører. (Hof historielag)
Nordre Løkenseter	Tilhører Løken gård i Hillestad. Under krigen da alle arrangementer untatt i regi av NS var forbudt, ble det arrangert illegal dans her.
Rammesvulkanen	Mot slutten av karbontida for ca 280 mill. år siden ble Vestfold dekket av store lavstrømmer. Etterhvert dannet det seg en såkalt Kjeglevulkan i Ramnes som ble mer og mer aktiv. På et tidspunkt eksploderte den i en enkelt stor eksplosjon, og en stor sirkelformet del av jordskorpa sank ned og den såkalte Rammeskalderaen dannet seg. Kaldera betyr stor kjele/gryte, og innsiden av gryta er her den fruktbare Rammesletta, noe av østlandets beste landbruksjord. Kantene av gryta ser man som bratte åser rundt, bl.a. Søndre Brattås, Sjøssfjell og Bøåsen i nord. (Rammesiana, Ramnes Historielag 1979)

Revetal	<p>Opprinnelig et veikryss og en gård i Våle kommune, fra 1901 en stasjonsby (25,3 MOH) langs Tønsberg-Eidsfosbanen, med landhandel, smie og seinere potetkokeri med ei høy teglsteinspipe, som inntil ca 1984 representerte et landemerke synlig på lange avstander</p> <p>I 1969 ble Revetal Ungdomsskole som var felles for Våle og Ramnes lagt her, en første speide start på samarbeidet som leda til sammenslåing i 2002. De siste tiårene har Revetal gjennomgått en rivende utvikling som knapt noen kunne forutse, og foruten store boligfelt finnes her kjøpesenter, industri og næringer av nærmest alle slag.</p> <p>Revetal var fra 1.1.2002-1-1-2020 kommunesenter for Re kommune, inntil sammenslåing med Tønsberg.</p>
Ryksåsen	<p>Høyeste punktet i gamle Våle kommune inntil år 2000, ca 222 MOH. Herfra har man god utsikt over store deler av nordre Våle.</p> <p>Fram til 70-tallet stod det et såkalt Trigonometrisk punkt her, slik det gjorde på svært mange topper. De ble brukt av Norges Geografiske Oppmåling (Nå Statens Kartverk) for oppmåling og karttegning.</p> <p>Litt nordover og ned til venstre finnes to jettegryter som man antar er gravd ut av isen.</p>
Skibergfjell	<p>Skibergfjell 633,85 MOH ble i alle år regnet som Vestfolds høyeste punkt, inntil Statens Kartverk i 2017 kontrollmålte og fant ut at Vestfjellet litt lenger sydvest er 17 cm høyere. Statnett drifter her en radiolinjestasjon som er et knutepunkt for kommunikasjon i sentralnettet.</p>
Slettefjell	<p>På kartet ofte kalt Presteslettås, 563 MOH. I gamle dager var det dans på slette fjellet her rundt Olsok.</p> <p>Mye brukt turmål for folk på Eidsfossida.</p>
Snippane	<p>Snippane 399,7 MOH er høyeste punktet i nye Tønsberg kommune, tidligere i Ramnes kommune inntil 1.1.2002 og Re kommune til 1.1.2020. En kurositet er at den er 80cm høyere enn Brånafjell, høyeste punktet i Sandefjord.</p>
Stampeelva	<p>Navnet stammer fra gammel tid da det lå ei stampemølle lenger ned i elva. For å få vadmøl (vømmøl) til å bli fast og nesten vannrett måtte det vedde ullstoffet toves (bankes/stampes) samtidig som det lå i kokende vann.</p> <p>Dette forgikk i stampemølla ved at et vannhjul drev en aksel med tapper på som igjen løftet trehammere som banket/stampet tøyet. Så ble tøyet tørket og lagt under press for så å være ferdig til å sy varme og gode klær.</p> <p>Virksomheten varte til utpå 1800 tallet da det også bodde folk her. Steinmuren kan fortsatt sees.</p> <p>(Våle Historielag / IL Ivrig / Sparebankstiftelsen)</p>
Tolvmannsmyr	<p>Tolvmannsmyr hvor det i dag er naturreservat fikk etter sagnet navnet sitt etter en grensetvist. Bønder i Svarstad og Vivestad krangla om hvor grensa mellom sognene skulle gå. Løsningen ble at 6 mann fra hvert dalføre skulle starte samtidig på et avtalt tidspunkt og gå til møtes, og der de 12 møttes skulle grensa gå.</p> <p>Et av kjennemerkene til myra, som også har fått plass på VHUT-medaljen, er de 360 meter lange trekloppene som er lagt ut.</p> <p>("På Tur i Vestfold", Erlend Larsen)</p>
Vestfjellet	<p>Vestfjellet 634,02 MOH ble ved kontrollmåling i 2017 offisielt erklært som det høyeste punktet i Vestfold fylke, 17 cm høyere enn Skibergfjell.</p> <p>Tittelen som fylkestopp varte bare i 2 1/2 år, fram til sammenslåing med Telemark fra 1.1.2020.</p>